

Tina Palaić*

Kako pa poučujejo učiteljice in učitelji v Slovenskem šolskem muzeju?

And how do the teachers at the Slovenian School Museum teach?

Izvleček

Avtorica je na podlagi svoje izkušnje z delom v Slovenskem šolskem muzeju raziskala vpliv stila vodenja pouka na komunikacijo v razredu. Njeno izhodišče je bila muzejska ura lepomisja, ki so jo obiskali bodoči učitelji in učiteljice. Avtorica ugotavlja, da lahko muzejsko učno uro razumemo tudi kot metodo priprave na poučevanje, saj udeležencem omogoča lastno izkušnjo avtoritativnega stila vodenja pouka ter na njeni podlagi razpravo o stališčih, vrednotah in razumevanju učnega procesa.

Abstract

On the basis of her experience with working at the Slovenian School Museum, the author studied the influence of the style of conducting a lesson on classroom communication. Her starting point was the museum handwriting lesson attended by future teachers. The author finds that a museum school lesson can also be understood as a method of preparation for teaching, since it offers participants a first-hand experience in the authoritative style of conducting lessons and on the basis of this a discussion about views, values and understanding of the teaching process.

Ključne besede: muzejske učne ure, stil vodenja pouka, komunikacija v razredu

Key words: museum school lessons, style of conducting lessons, classroom communication

Po izkušnjo stare šole v muzej!

Ko sem se pred štirinajstimi leti pridružila ekipi vodič in vodičev Slovenskega šolskega muzeja, to je bilo leta 2006, nisem niti v sanjah pričakovala, da se bom poklicno zapisala muzealstvu. V tistem času me muzeji niso izrazito zanimali, iskala pa sem priložnosti za študentski zaslužek – in se spomnila svoje učne

* Tina Palaić, univ. dipl. etnologinja, kulturna antropologinja in pedagoginja, kustosinja, Slovenski etnografski muzej; tina.palaic@etno-muzej.si

ure v muzeju iz osnovnošolskih dni. Ta nas je, četrtošolce, navajene drugačnih učnih metod, kar malo pretresla, in radovednost, kakšne so bile učne ure slabo desetletje po moji izkušnji, me je gnala, da sem vnovič prestopila prag muzeja. Tistega leta sem v pripravah na izpit za muzejsko vodičko spet vstopila v učilnico šolskega muzeja in jo nato precej redno obiskovala nadaljnjih šest let.

Nikoli nisem imela zares poguma, da bi v muzeju prevzela vlogo učiteljice, s katero bi učenkam in učencem pričarala vzdušje šole iz preteklih zgodovinskih obdobj. Občudovala sem takratne učiteljice in učitelje, ki so svoje delo uro za uro opravljali z enakim zanosom in predvsem strogostjo, ki je vlivala strah v kosti ne samo mlajšim šolarkam in šolarjem, ampak tudi nekoliko starejšim, ki so se običajno z nostalgijo spominjali svojih šolskih dni. Namesto tega sem s tistimi, ki so se polni vznemirjenja in včasih tudi tesnobe pripravljali na učno uro, delila pripravne napotke, kako jo preživeti s čim manj naloženimi kaznimi. Včasih se je zgodilo, da sem v klop pred učilnico sedla z najbolj nagajivim učencem, ki je moral z oslom na hrbtu zapustiti pouk. Spomnim se, kako so ti otroci – ni jih bilo prav veliko – komaj čakali, da se vrnejo v razred in po doslednem usmerjanju učiteljice ali učitelja znova preizkusijo svoje znanje in vedenje. Zgodilo pa se je tudi, da sem pouk presedela v pogovoru z učencem, ki se je nevjaven izkazane strogosti preveč prestrašil, da bi sploh stopil v učilnico.

Ob pedagoškem delu v muzeju sem se navdušila nad bogato zgodovino šolstva na Slovenskem, hkrati pa so me pritegnile diskusije o aktualnih tematikah na področju šolstva. Najbolj me je vznemirjalo vprašanje urejenosti šolskega sistema v drugih državah po svetu, poleg tega pa še zlasti vprašanja šolske prehrane, kurikuluma in komunikacije v razredu. Ta na novo prebujena zanimanja so me poleg drugih razlogov spodbudila k vzporednemu študiju pedagogike in andragogike, ki sem ga dodala k svoji prvi izbiri, etnologiji in kulturni antropologiji. Določene vsebine študija sem vključevala v pedagoške aktivnosti v muzeju in o njih razmišljala ob svojem delu. Ena takšnih je bila vloga učitelja oziroma učiteljice v razredu. Učitelj je namreč izjemno pomemben pri vzpostavljanju odnosov in komunikacije v razredu, od njega je odvisno, kakšno vzdušje se pri pouku vzpostavi. To je bilo mogoče opazovati tudi pri šolarkah in šolarjih na muzejskih učnih urah, kjer se je avtoritarni stil vodenja pouka učiteljice ali učitelja odražal na njihovem počutju, vedenju in aktivnosti v razredu. Pomislila sem, da bi lahko bile muzejske učne ure, ki so pripravljene na podlagi starih učnih načrtov in potekajo po tradicionalnih metodah in načinih poučevanja ter kaznovanja, priložnost za bodoče učiteljice in učitelje, da ob lastni izkušnji premislijo o pomenu stila vodenja pouka in o odnosih v učni situaciji. To predpostavko sem se odločila preveriti s kratko raziskavo. Na podlagi ugotovitev iz raziskave sem leta 2012 napisala članek *Stil vodenja pouka pri bodočih učiteljicah, učiteljih in profesorih, profesorjih. Učna ura iz Slovenskega šolskega muzeja kot priprava na poučevanje,*¹ na katerem temelji tudi to razmišljanje.

1 Tina Palaić, *Stil vodenja pouka pri bodočih učiteljicah, učiteljih in profesorih, profesorjih. Učna ura v Slovenskem šolskem muzeju kot priprava na poučevanje*, v: *Šolska kronika* 21 (45), št. 1/2, 2012, str. 137–152.

*Učna ura lepomisja iz 1930 v izvedbi Natalije Žižić, 2010
(SŠM, fototeka, foto: Marjan Javoršek).*

Učna ura kot del priprave na učiteljski poklic

Ko sem se pripravljala na raziskavo, sem ugotavljala, da mnogi teoretiki poudarjajo pomen usposabljanja bodočih učiteljic in učiteljev za ustrezno vodenje učencev v učni situaciji. Zanimivo se mi je zdelo razmišljanje pedagoške psihologinje Barice Marentič Požarnik,² ki je pojasnila, da sama teorija pri tem ni dovolj. Zagovarjala je, da morajo bodoči praktiki učne metode doživeti na lastni koži in imeti priložnost o njih razpravljati, hkrati pa te pristope tudi sami vaditi v raznolikih okoliščinah. V izobraževanju učiteljic in učiteljev obstajajo različne metode za urjenje teh veščin, kot so na primer hospitacije, nastopi in opazovanje pouka.³ Muzejske učne ure sicer niso bile niti danes niso uradno priznane kot metoda priprave na poučevanje, vključujejo pa vsaj dva elementa, na katera je opozorila Marentič Požarnikova – lastno izkušnjo, in to v vlogi učenca oziroma učenke, in možnost razprave o njej.

² Barica Marentič Požarnik, *Psihologija učenja in pouka*, Ljubljana: DZS, 2000, str. 283.

³ Barica Marentič Požarnik, *Nova pota v izobraževanju učiteljev*. Ljubljana: DZS, 1987, str. 27–46.

Odločila sem se raziskati vpliv muzejske učne ure lepopisja, ki je umeščena v leto 1930, na bodoče učiteljice in učitelje, ki so bili v času izvajanja raziskave študentje na Fakulteti za matematiko in fiziko, Biotehniški fakulteti in Fakulteti za kemijo in kemijsko tehnologijo. Zastavila sem si tri hipoteze, in sicer sem predvidevala, da bo učiteljičin izbrani stil vodenja pouka avtoritaren, da bo to vplivalo na splošno klimo v razredu, da se bodo udeleženci primerno njenemu vodenju počutili in vedli in da bodo tak pristop v sodobnem pedagoškem delu ocenili kot neustrezen in zagovarjali demokratičen način vodenja pouka. Za opredelitev učiteljičinega stila vodenja pouka sem uporabila Flandersovo analizo razredne interakcije, pri čemer sem tudi jaz prisostvovala učni uri in izpolnjevala tabelo v zvezi z opaženim vedenjem v razredu. Z anketo, ki sem jo razdelila med udeležence učne ure, bilo jih je sedemindvajset, pa sem ugotovljala, kako so študentke in študentje doživeli učiteljičin stil vodenja, kako se do njega opredeljujejo in kako sami razumejo vlogo učitelja v sodobnem pedagoškem delu.

Avtoritaren stil vodenja – da ali ne?

Ko sem analizirala rezultate svojega opazovanja učiteljičinega stila vodenja pouka, sem po pričakovanjih, glede na leto umeščenosti učne ure, ugotovila, da je ta izbrala avtoritaren pristop. Največ časa je v učni uri posvetila svoji razlagi, dajala učencem navodila in jim zapovedovala, kaj morajo storiti, prav tako je od njih zahtevala odgovore na svoja vprašanja, samostojnih izjav učencev oziroma spodbujanja njihovih idej pa nisem zabeležila. Tudi udeleženci učne ure so stil vodenja pouka učiteljice ocenili kot avtoritaren, saj so po njihovem mnenju njeno komunikacijo v razredu določali oster glas, ukazovanje, zahteva po sodelovanju, opozarjanje na napake in nadziranje. Tako so ga ocenili predvsem na podlagi svojega počutja v razredu in odnosa, ki so ga vzpostavili do nje. Njihovi odgovori so pokazali, da se niso počutili enakopravni, o njenih napakah si ji ne bi upali govoriti, prav tako mnogi z njo niso mogli navezati pristnega stika. Ko so ocenjevali izvedbo učne ure, ki je bila zanje nova izkušnja in so jo razumeli kot igro preteklosti, pa so udeleženci sporočali, da so se pri pouku počutili prijetno, da se niso dolgočasili in da je učiteljica svoje delo opravila dobro.

Študentke in študentje, ki so se udeležili učne ure, v svoji pedagoški praksi razumejo vzdrževanje discipline in strogost kot pomembni veščini, ki prispevata k njihovemu učinkovitejšemu delu. Zanimivo pa je, da bi pri svojem delu telesne kazni, ki so del muzejskih učnih ur, opustilo le sedemnajst vprašanih od sedemindvajsetih. To je bil presenetljiv odgovor v luči tega, da je tovrstno kaznovanje že dolgo nesprejemljivo in da sankcioniranje neustreznega vedenja v šoli ureja *Pravilnik o dolžnostih in pravicah učencev v osnovni šoli*,⁴ ki v 34. členu ne dovoljuje telesnega kaznovanja. Hkrati pa bi udeleženci opustili dejanja, ki prispevajo k vzpostavljanju neenakovrednih odnosov med učiteljem in učencem. Samo trije

4 Pravilnik o pravicah in dolžnostih učencev v osnovni šoli, Uradni list RS, 1996.

vprašani so videli v uporabi avtoritarnega učnega stila pozitivne posledice, saj menijo, da bi bilo tako v razredu več spoštovanja in discipline, po mnenju preostalih pa ta stil ne bi bil ustrezen, ampak bi vodil v konflikte med učiteljem in učenci ter s starši. Večina udeležencev tudi meni, da avtoritarni stil vodenja pouka zavira razvoj in učenje otrok, vzdržuje strah v učilnici in učencem onemogoča, da bi se izrazili. Za uspešno učno uro mora biti po njihovem mnenju učitelj strog, a hkrati prijazen, učence mora spodbujati, jim prisluhniti in biti odprt za njihova vprašanja. Dobra kombinacija je strogost s pravičnostjo in dostopnostjo učiteljice oziroma učitelja. Poudarili so, da je danes učitelj več kot samo posredovalec znanja: biti mora zanimiv, inovativen in iznajdljiv.

Sklepne misli

Rezultati raziskave, ki sem jo opravila, so me spodbudili k premisleku, kaj se je pravzaprav dogajalo v vsakem udeležencu med doživljanjem učne ure. Njihovih odgovorov na anketna vprašanja nisem razumela kot zgolj posledico izkušnje te učne ure, ampak sem ob tem razmišljala o njihovih osebnih izkušnjah, prepričanjih in vrednotah, ki so jih prinesli s sabo. Njihovi nazori o otrocih, načinih njihove vzgoje in pomenu izobraževanja ter širši družbeni kontekst s svojimi odgovori na vprašanja s tega področja predstavljajo mozaik vsega tistega, kar se (ne) zavedno prepleta v njihovi lastni praksi. Prav zato bi danes raziskavo zastavila drugače in se osredotočila na identificiranje in razumevanje njihovih stališč, vrednot in pričakovanj v zvezi z vodenjem pouka. Še vedno pa mislim, da je lahko učna ura ustrezna in uspešna metoda priprave bodočih učiteljic in učiteljev na poučevanje, ključno za doseganje tega cilja pa je, da mentorice in mentorji udeležence učne ure ustrezno pripravijo nanjo in jo nato skupaj tudi evalvirajo. Šele to jim namreč omogoča, da potem, ko so bili znova postavljeni v vlogo učenca oziroma učenke, na novo premislijo lastno pozicijo učiteljice oziroma učitelja.

Literatura

- Marentič Požarnik, B. (1987). *Nova pota v izobraževanju učiteljev*. Ljubljana: DZS.
- Marentič Požarnik, B. (2000). *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS.
- Palaić, T. (2012) Stil vodenja pouka pri bodočih učiteljicah, učiteljih in profesorih, profesorjih. *Učna ura v Slovenskem šolskem muzeju kot priprava na poučevanje*. V: *Šolska kronika* 21 (45), št. 1/2, str. 137–152.
- Pravilnik o pravicah in dolžnostih učencev v osnovni šoli* (1996). Uradni list RS.

Povzetek

Avtorica je na podlagi svoje izkušnje pri delu v Slovenskem šolskem muzeju v času študija pedagogike na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani raziskala vpliv stila vodenja pouka na komunikacijo v razredu. Njeno izhodišče je bila

muzejska učna ura lepopisja z učiteljičinim avtoritarnim vodenjem pouka, ki so jo obiskali bodoči učitelji in učiteljice. Za opredelitev učiteljičinega stila vodenja pouka je avtorica uporabila Flandersovo analizo razredne interakcije, pri čemer je sama prisostvovala učni uri in izpolnjevala tabelo v zvezi z opaženim vedenjem v razredu. Z anketnim vprašalnikom za udeležence učne ure je ugotavljala, kako so študentke in študentje doživeli učiteljičin stil vodenja, kako se do njega opredeljujejo in kako sami razumejo vlogo učitelja v sodobnem pedagoškem delu. Njene ugotovitve kažejo, da je bil učiteljičin izbrani stil vodenja pouka avtoritaren, kar je vplivalo na splošno klimo v razredu ter na počutje in vedenje udeležencev učne ure. Udeleženci so v splošnem avtoritarni pristop v sodobnem pedagoškem delu zavrnil, nekonsistentna stališča udeležencev učne ure glede kaznovanja učencev pa avtorica pripisuje izbrani metodi raziskovanja. Za raziskovanje zastavljenih vprašanj bi se bilo bolj smiselno osredotočiti na identificiranje in razumevanje stališč, vrednot in pričakovanj udeležencev učne ure v zvezi z vodenjem pouka. Kljub temu avtorica ugotavlja, da lahko muzejsko učno uro razumemo kot metodo priprave na poučevanje, saj udeležencem omogoča lastno izkušnjo avtoritativnega stila vodenja pouka ter na njeni podlagi razpravo o stališčih, vrednotah in razumevanju učnega procesa.

Summary

And how do the teachers at the Slovenian School Museum teach?

Tina Palaić

On the basis of her experience of working at the Slovenian School Museum during her education studies at the University of Ljubljana, Faculty of Arts, the author studied the influence of the style of conducting a lesson on classroom communication. Her starting point was the museum handwriting lesson attended by future teachers, where the museum teacher uses the authoritarian style of conducting a lesson. For determining the teacher's style of teaching, the author used Flanders' analysis of classroom interaction, whereby she also attended the lesson and filled in a table about the observed conduct in the classroom. Through a questionnaire for the school lesson attendees, she tried to ascertain how the students experienced the teacher's style of conducting the lesson, their attitude to it and how they saw the role of a teacher in modern pedagogical work. Her findings show that the teacher's chosen teaching style was authoritarian, which affected the general climate in the classroom and the way the attendees felt and behaved. In general, the participants rejected the authoritarian approach in modern pedagogical work, while the author ascribes the inconsistent views of the lesson participants regarding punishing pupils to her chosen method of study. To investigate the questions she posed, it would have made more sense to focus on identifying and understanding the views, values and expectations of the lesson participants in connection with the way the lesson was conducted. In spite of this, the author finds that museum school lessons can also be seen as a method of preparation for teaching, since they offer participants a first-hand experience of the authoritative style of teaching and on the basis of the lesson a discussion about the views, values and understanding of the teaching process.